

ХЕРЕМЕНЕУТИЧКИ КРУГОВИ САВРЕМЕНЕ СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ

Марко Паовица, *Са њесницима: нови ољеди о савременом српском њеснишћиву*, Српска књижевна задруга, Београд 2022

У времену оправданости Миљковићеве слутње да ће њоезију сви њисајти и Хелдерлинове упитаности: *чему њесници у оскудно доба?*, те, сходно томе, и питање целисходности хиперпродукције савремене књижевне критике, начело аутентичности критичког гласа који се издваја из масе других, представља и једини могући предуслов за опстанак и сврсисходност књижевне критике у целини. Ту, наравно, није реч о таквој аутентичности која искључује тумачење и вредновање изван књижевноисторијских токова, нити изван утемељених књижевнотеоријских оквира, већ управо надоградњу постојећих фундираних књижевнокритичких кодова. То се пре свега постиже властитом перспективом сагледавања поетичког репертоара једног аутора и вештином разумевања и тумачења која, уз све друго, подразумева сензибилитет за најфундаменталније и, истовремено, најособеније слојеве једног песничког опуса.

Књига књижевнокритичких огледа Марка Паовице *Са њесницима: нови ољеди о савременом српском њеснишћиву*, својеврстан је и драгоцен прилог проучавању поетика савремених српских песника, на више начина. Његови „читалачки извештаји”, како их именује у *Уводној белешци*, о песницима рођеним од средине тридесетих до краја педесетих година прошлог века (Петар Цветковић, Матија Бећковић, Слободан Ракићић, Гојко Ђого, Рајко Петров Ного, Мирко Магарашевић, Мирослав Максимовић, Стеван Тонтић, Слободан Зубановић, Братислав Р. Милановић, Злата Коцић, Драган Лакићевић, Душко Бабић) и о песничким књигама (Леон Којен, *Анђоложије српске лирике 1900–1914*; Јован Дучић, *Очи на оба свејша*, избор из поезије; Вук Крњевић, *Вјејрена врајша*; Љубомир Симовић, *Планејша Дунав*; Рајко Петров Ного, *Разјовор душе и шела*; Мирослав Максимовић, *Црјање сјварности*; Мирко Магарашевић, *Бесјтрај*, о Тонтићевој беседи на додели Жичке хрисовуље; Томислав Маринковић, *Школа ѡрајања*; Братислав Р. Милановић, *Одрон свејлосић*;

Злата Коцић, *Галјал и Грумен*; Драган Бабић, *У мирне године*; Љубисав Симић, *Глува соба*; Ђорђе Сладоје, *Певач у мајли*; Драган Лакићевић, *Жељелица и Шумановић и Прохуја*; Ђорђе Деспић, *Песме и други оживљци*), у најстрожем смисли речи, не припадају искључиво критичким огледима. По латентним интенцијама да се одређено дело и његов аутор ситуирају у књижевноисторијски поредак, колико и да се укаже на њихове утврђене и мање познате вредности, и то методологијом која надилази строге књижевнотеоријске оквири и лексичким регистром који више припада есејистичком стилу, огледи о савременим српским песницима Марка Паовице представљају драгоцену штиво чије се границе флуидно крећу између науке и есејистике. Паовици као критичару нису стране интерпретативне технике, као и основна теоријска питања о статусу и природи тумачења поетског текста, нити пак синхрониске и дијахрониске поетске парадигме у историјским токовима српске књижевности. Па ипак, његови „аналитички тренуци и теме” у тумачењу поезије савремених српских песника, засновани и на њеном врсном познавању и на историји критичке мисли о њој, у вредносном смислу врхуне управо у аутентичној артикулацији оних значењских сегмената које аутор препознаје као фундаменталне у стваралаштву једног песника, а које сам одређује као „мистериозно и чудесно, еротско и танатолошко, есенцијално и егзистенцијално”.

Иако се не руководи ни поетичким, ни тематским, ни типолошким критеријумима композиције већ огледи о песницима распоређује према години рођења песника о којем пише – почев од најстаријег ка најмлађем – аутор књиге *Са њесницима успоставља унућирацње начело* или *лојку* књиге, на чијој структури почива чврста поетичка устројеност. Тај систем се заснива на неколико значењских токова и типолошких групација, међу којима су најдоминантније оне које и сам Паовица дефинише у уводу као: „певање религиозног искуства” (огледи о поезији Дучића, Бећковића, Злата Коцић, Ракитића, Тонтића, Нога, Душка Бабића), надахнуће националноисторијским и културолошким атрибутима (Крњевић, Бећковић, Цветковић, Ракитић, Магарашевић, Максимовић, Ного, Милановић), „патриотско-завичајно и модерно родољубиво певање” (Ного, Лакићевић, Злата Коцић, Душко Бабић), „певање метафизичке и лирскометафизичке инспирације” (Симовић, Милановић, Ђого, Ного, Маринковић, Зубановић), али и „критички доживљај урбанитета и савремености” (Симовић, Ђого, Магарашевић, Милановић, Зубановић, Тонтић), као и *сјишцана њоејизација урбаног амбијента и феномена њролазности* (Лакићевић, Сладоје, Зубановић, Злата Коцић). Оваква високо развијена критичка и херменеутичка свест аутора генерише неколико основних идеја саме књиге, међу којима је, свакако, једна од доминантних указивање на главне токове поетичких струја савремене српске поезије.

Огледи и критике у књизи *Са ѿесницима* Марка Паовице представљају проширену и допуњену верзију књиге *Орфеј на стољу* (2011) и у том контексту нова књига пружа, с једне стране, обухватнији преглед поетичких токова савремене српске поезије, док се, с друге, аналитичким духом својственим њеном аутору, продире до најфинијих значења појединих песама оних песника који су предмет критичарске пажње. Тај принцип од општег ка посебном или, прецизније, модус двоструке артикулације који Паовица често примењује, уочљив је и у самим насловима и поднасловима огледа, где се првим сугерише поетички, а другим критичарски смер тумачења („Апокалиптичне визије и помрачење предања (Националноегзистенцијално и патриотско певање Слободана Ракитића)”, „Бореј у Хумнини – Хумљак код Хиперборејца (Поетичке константе и стваралачки преображаји у поезији Гојга Ђога)”, „Бол памћења и памћење бола (*Бол* Мирослава Максимовића по аналитичком лупом)”, „Поетика снега (Песме о снегу и снег у песама Драгана Лакићевића)”, „Гласник духовне обнове (Уз старе и нове песме Душка Бабића)” итд.). Изузетак представљају два огледа о поезији Матије Бећковића и Злате Коцић, где је трагање за религиозним елементима и доживљајима њихове поезије само по себи толико значајно и свеобухватно, а истовремено и јасно, да би поднаслов био сувишан („Звук и призвук религиозности у песништву Матије Бећковића” и „Сакрални подтекст и религиозни доживљај у поезији Злате Коцић”).

Вредност огледа у првом делу књиге *Са ѿесницима* састоји се, између осталог, и у томе што је сваком будућем истраживачу или „обичном” заинтересованом читаоцу дато да се у тоталитету, дакле, на једном месту, информише и о стваралачким преображајима једног песника кроз време, променама његовог стваралачког проседа и његовим тематским преокупацијама, али и да кроз аналитичке сегменте и тумачења кључних, *неураличних ѿачака* његове поезије стекну најпоузданија знања о вредности дела о којима је реч. Паовица у том смислу, ове огледе започиње као историчар књижевности, заснивајући своје тезе и на књижевноисторијском хронолошком пресеку доба којем један песник припада, наставља као поуздани критичар, чији се вредносни судови ослањају на особену херменеутичку аргументацију, да би своје највише естетске и естетичке домете и моменте остварио у оним сегментима у којима је критичар проговорио као песник. На пример, у огледу о поезији Рајка Петрова Нога закључиће и ово:

Лечам и калойер је књига неслућене лепоте. Лепоте казивања. Али се не може рећи да се чита у једном даху. Не зато што је то већ безброј пута речено, шта није, него зато што Ногово казивање непредвидљиво често прекида дах читаоца. Па он застаје на сваких неколико тренутака. Увек изнова, изненадно подбоден. Стрелимице, у најосетљивију тачку. И

онда зури некуд у даљину. Кроз сасвим прозиран зид. Загледан, канда, у месту у књизи. Опрљен чистим озоном Ноговог поетскопрозног говора. Прожет свежином слике, окрепљен снагом доживљаја, окрзнут језом призора. Већ где је када затечен. А мало где није.

Та способност поједностављивања и поетизације језика критике коју Марко Паовица поседује сведочи о високом степену развијене критичке свести, али пре свега индигеничном осећају за оно *суштинско* у поезији. Његова критичка мисао следи пулсације *речи-кључева* и *стихова-кључева* песника које тумачи, узимајући најбоље од најбољег и представљајући их у репрезентативном аналитичко-синтетичком кључу.

Иако композиционо и методолошки нису сасвим саобразни огледи-ма у првом делу књиге, текстови о песничким књигама из другог дела прате основну интенцију аутора о представљању духа поетике савремене српске књижевности, указујући на поетичке карактеристике неких од њих. Али чак и усмереност на конкретно дело за критичара и тумача Марка Паовицу подразумева широко постављену херменеутичку платформу, то јест увођење у једну књигу кроз кратак осврт на целокупан опус или фундаменталне поетичке одреднице једног песника. Његова ванредна обавештеност о аутору и његовом делу, међутим, не оптерећује само представљање једног дела већ потпомаже да се стекне шира слика и бољи увид у вредност дела које се тумачи. С друге стране, представљање *йесничких књија* може се читати и као праћење књижевне продукције савремене српске поезије, што је такође у вези са наведеном тезом да се књигом *Са йесницима* даје књижевнокритичарски и књижевноисторијски пресек савремене српске поезије. Књига огледа Марка Паовице у том смислу наставља континуитет у тумачењу савремене српске поезије и може се разумети као део великог критичарског наслеђа, као што његови херменеутички кругови представљају јединствени и особен осврт на поетику сваког појединачног песника који је предмет херменеутичке експертизе.

Др Марија ЈЕФТИМИЈЕВИЋ МИХАЛЛОВИЋ
Институт за српску културу – Приштина/Лепосавић
mjmhajlovic@gmail.com